

We zeggen het maar even voor de zekerheid: printen is alleen toegestaan voor persoonlijk gebruik. Het is niet supersympathiek om dit artikel te verspreiden. Sterker nog: het is verboden. Gelukkig is het heel eenvoudig om anderen een Blendle-linkje te sturen. Delen kan dus altijd!

.nd[©]

02-10-2015

AHMED ABOUTALEB • BURGEMEESTER VAN ROTTERDAM

Geloof zit niet in de weg, geloof is geen gelijkhebberij

Op 8 januari 2015 stonden we met duizenden Rotterdammers op Plein 1940. Het was kort na de aanslag op de redactie van Charlie Hebdo in Parijs. We toonden onze afschuw. We lieten de Parijzenaars en de Fransen weten dat we hun angst en woede begrepen en hun verdriet deelden. Ook in de daaropvolgende weken waren er bijeenkomsten in alle delen van de stad. Rotterdammers zochten elkaar op om hun boosheid, angsten en twijfels te delen. Om met elkaar te praten over de drempels die we moeten overwinnen op weg naar een samenleving waarin we in vrede met elkaar kunnen leven. Een samenleving waar plek is voor iedereen, ongeacht afkomst, geloof, huidskleur of seksuele geaardheid. Een samenleving waarin je kunt zijn wie je bent en kunt worden wie je wilt zijn. Waarin je dromen kunt realiseren.

Dit jaar, 2015, staat in Nederland in het teken van 70 jaar leven in vrijheid. De vijf oorlogsjaren hebben grote invloed gehad op de levens van velen. En zeker in Rotterdam. In mijn functie als burgemeester van deze stad ontmoette ik vele mensen die nog levendige herinneringen hebben aan de oorlogsjaren. En nog steeds ontmoet ik ze regelmatig. Mensen die vertellen over het bombardement op de stad, over de toenemende repressie, over de 6318 joodse Rotterdammers die zijn weggevoerd en nooit meer terugkwamen, over de grote razzia van Rotterdam in 1944 en over de Hongerwinter. Schrijnende verhalen over een verschrikkelijke tijd.

Toch bevatten die verhalen veel waardevols voor de vraagstukken van nu. Eén van die verhalen is de spil voor mijn betoog over droom en daad. Het is een verhaal dat iets vertelt over het belang van dromen en vooral over de manier waarop we onze dromen stap voor stap dichterbij kunnen brengen.

Het is het verhaal van Rebecca Andriesse. Zij zat, samen met vijf lotgenoten, 34 maanden ondergedoken op een kleine zolder achter het orgel van de Breepleinkerk. Ik hoorde haar verhaal in het najaar van 2011, tijdens een reünie van de kerk. Het

greep me aan en ik beloofde dat ik haar verhaal zou doorvertellen. Ze kan het niet meer zelf, want ze is in 2012 overleden.

Rebecca Andriesse was een meisje van vijftien toen in 1940 de oorlog uitbrak. Rebecca was joods, maar haar ouders waren niet religieus. In de loop van 1942 kwamen er steeds meer berichten over mensen die werden opgepakt en naar kampen gestuurd. Wat moest je doen: onderduiken of je aan de regels houden en hopen dat je zou overleven? Dat was het gesprek van de dag. Ook Rebecca stond voor dit duivelse dilemma. Ze sprak er vaak over met haar vriend Maurice Kool. Zij was toen zeventien en Maurice acht jaar ouder. Ze hadden gehoord dat mannen en vrouwen vaak in verschillende kampen terechtkwamen, en dat echtparen bij elkaar konden blijven. Dus besloten ze te gaan trouwen en wel direct. In juni 1942 werden Rotterdamse Joden opgeroepen zich te melden voor transport naar Duitsland. Via één van zijn gereformeerde zakenrelaties vond Rebecca's grootvader een schuiladres voor Rebecca en Maurice. 'Voor een week of zes', werd erbij gezegd. De volgende dag belde het jonge stel aan bij de Breepleinkerk, een gereformeerde kerk aan de Randweg, op de grens van Hillesluis en Vreewijk. De koster van de kerk, Jacobus de Mars, en zijn vrouw Annigje de Mars-Ouwens ontvingen hen hartelijk en nog diezelfde avond werden hun gele sterren met enige plechtigheid verbrand. Rebecca's vader en grootvader gingen zelf wel op transport. Ze zijn nooit teruggekeerd. Rebecca en Maurice doken onder in de orgelzolder van de kerk.

Al na enkele weken kregen zij gezelschap van de schoonouders van Rebecca, vader Meijer Kool en moeder Ida Groenteman. 's Zomers was het op het zoldertje bloedheet en 's winters bitterkoud. De vier onderduikers verbleven het grootste deel van de dag boven, omdat er bijna alle dagen in de week wel iets te doen was in de kerk. Alleen als er geen orgel gespeeld werd, konden ze door de smalle kieren van het psalmenbord de kerkzaal inkijken zonder zelf gezien te worden. Maar elke zondag, als er 1200 gelovigen in de kerk zaten, moesten zij op hun eigen zoldertje zitten in het oorverdovende geluid van het orgel. Want de organist wist van niks.

De situatie werd nog nijpender toen er een zevende onderduiker zich aandiende. Want tegen de zomer van 1943 bleek Rebecca zwanger te zijn. Het was een koude winter toen Rebecca hoogzwanger op de zolder zat te wachten op de komst van haar kleine. Dominee Brillenburg Wurth had in zijn omgeving naar een arts gezocht die Rebecca zou kunnen helpen bij de bevalling, maar de man die hij op het oog had, durfde het niet aan. Maar in zijn kerkgemeenschap was nog een arts: de uit Suriname afkomstige oogarts dr. Leo Lashley.

Leo Lashley was een trouw kerkganger, vader van drie kinderen en al actief in het verzet. Dokter Lashley had geen verloskundige ervaring, maar wilde Rebecca wel

helpen en bestudeerde avonden lang een dik boek over verloskunde. Na de zondagsdienst bleef hij vaak achter om Rebecca te begeleiden bij haar zwangerschap. Op 6 januari 1944 kwam Rebecca's kind ter wereld in de kosterwoning. Het was een jongen, Emanuel Alexander Jacobus, roepnaam Emile. Een baby op een onverwarmde zolder, dat kon natuurlijk niet en een huilende baby al helemaal niet. Daarom werd het jongetje opgenomen in de familie van de koster. Op 14 april 1945 vond er een huiszoeking plaats in de woonhuizen van de dominee en de koster en ook in de kerk. De hele kerk werd doorzocht, tweeënhal uur lang. Ook de ruimte bij het orgel en de psalmenkamer. Maar de Duitsers hadden niet door dat een meter boven hun hoofd de vijf onderduikers zaten. De koster werd tijdens de inval gearresteerd en meegenomen. Hij werd overgebracht naar de gevangenis in Scheveningen, het Oranjehotel. Kort na de oorlog kwam hij vrij, maar hij bleef ziekelijk. Zes jaar later is hij overleden.

Op 5 mei 1945 werd Rotterdam bevrijd. Na vierendertig maanden van opsluiting konden de onderduikers eindelijk weer naar buiten en genieten van de buitenlucht en praten met anderen. En die eerste zondag zaten ze beneden in de kerk tussen de 1200 gelovigen die zongen: 'Maar de Heer zal uitkomst geven.' En dominee Brillenburg Wurth preekte die dag over het licht in de duisternis. En over het vrije woord dat nu weer kon klinken. Zes paar ogen dwaalden naar het luikje achter het psalmenbord, waarachter zij vele malen hadden gekeken naar de mensen die van niets wisten.

Een Surinaamse oogarts en een gereformeerde koster die Joodse mensen helpen onderduiken. We noemen ze Surinaams, joods en gereformeerd, maar de kern is dat het mensen zijn. Mensen die mensen helpen. Het geloof zit niet in de weg, het geloof is geen gelijkhebbij. Toen na de oorlog aan de koster werd gevraagd waarom hij dit gevaarlijke werk deed, antwoordde hij: 'Waarom we het deden? Ach, het lag op onze weg.' En Annie, zijn dochter, voegde er later nog een indrukwekkend zinnetje aan toe: 'Dat doe je toch ...'

We hoeven die weg van droom naar daad niet alleen te gaan. Dat heeft het verhaal van Rebecca ons laten zien. Er waren vele moedige mensen die haar hielpen. De familie van de koster en de dominee, en de Surinaamse oogarts Leo Lashley. Het zijn voorbeelden en rolmodellen die ons kunnen helpen om onze eigen weg te vinden. We kunnen leren van de dromers, van de mensen met een ideaal. En we kunnen leren van de doeners, die hun idealen omzetten in daden. We kunnen geïnspireerd worden door de mensen met moed, doorzettingsvermogen en opofferingsgezindheid. De weg van dromen naar daad is de weg van 'ik' naar 'wij'. Van de 'ik' die vaak machteloos is ten opzichte van de grote problemen, naar de 'wij'

die opeens zo veel mogelijk maakt. We kunnen elkaar helpen de weg te vinden.

Dit is een voorpublicatie uit het essay Droom & Daad (uitg. CPNB, 76 blz. € 2,95) ter gelegenheid van de 12e Maand van de Geschiedenis. Het essay is de gehele maand oktober verkrijgbaar bij de boekhandel.

Die zondag zongen ze met 1200 gelovigen in de kerk: 'Maar de Heer zal uitkomst geven'